

rei juramento se non obstrinxerint Gabaonitis, sed iis tantum, quos eos esse putabant; adeoque hic fuit error circa rei substantiam. 2. Quod Hebræi, cognita fraude, juxta præceptum Domini licite potuerint occidere Gabaonitas: ac consequenter juramentum ipsis præstitum non debebat executioni mandari: ac proinde recte concluditur, quod juxta S. Aug. fuerit nullum. 3. Quod Israelitæ licite illud fœdus ratificaverint, et servaverint: adeoque non erat prohibitum cum Chananæis fœdus inire, si nempe certas observare vellent conditiones; ut dictum est Q. præcedenti.

Obj. I cum Estio: propter reverentiam divini nominis, in quo juraverunt, omnino servandum erat hoc juramentum; quia tametsi decepti essent, non tamen sub conditione, sed simpliciter juraverunt, nulla conditione interposita.

R. Neg. assumpt.; nam quod hic intervenerit conditio saltem implicita, evidens videtur ex y. 7, ubi cum Israelitæ dixissent: *Ne forte in terra, quæ nobis sorte debetur, habitetis, et non possimus fœdus inire vobiscum;* Gabaonitæ y. 9 responderunt ad Josue: *De terra longinqua valde venerunt servi tui in nomine Dei tui.* Adeoque declaraverunt satis Hebræi, se cum vicinis, quales erant Gabaonitæ, nolle fœdus inire.

Inst. cum Lyrano: licet in tractatu cum Gabaonitis fuerit facta mentio de conditione illa; tamen quando postea juraverunt principes, non fuit conditio ista posita sub forma juramenti.

R. conditionem illam in circumstantiis memoratis satis fuisse positam, quando Israelitæ declaraverunt sese esse istius intentionis, ut non nisi cum remotis populis vellent pacem inire.

Obj. II. Fuit hoc primum pactum et juramentum, quod Hebræi universaliter fecerunt extraneis gentibus (juramentum enim factum Rahab erat magis particulare, hoc autem fuit commune), et ideo, si Israelitæ fregissent juramentum occidendo Gabaonitas, quibus juraverant quod eos non occiderent, hoc fuisset divulgatum per terras in circuitu, et reputati fuissent filii Israel infideles et juramenti transgressores, in magnum scandalum gentilis populi, et per consequens in irreverentiam seu blasphemiam Dei ejus Israelitæ dicebantur peculiaris populus, et a Deo electus. Ita Lyranus.

R. inde ad summum sequi, quod ad hæc incommoda vitanda, servandum fuerit hoc juramentum, ut bene concludit auctor citatus, non autem quod per se loquendo, et istis extrinsecis exclusis, fuerit obligatorium. Admittimus itaque libenter, quod illud juramentum, quamvis in se nullum, tamen servandum fuerit ab Israelitis, ne alioquin a Chananæis haberentur tanquam fœdifragi et perjuri. Et hoc est quod insinuat S. Ambrosius lib. III Officior., cap. 10, dicens: *Jesus pacem quam dederat, revocandam non censuit, quia firmata erat sacramenti religione, ne dum alienam perfidiam arguit, suam fidem solveret.*

Obj. III. Ipsimet principes existimarunt, illud juramentum esse obligatorium coram Deo; nam y. 19

murmuranti populo responderunt: *Juravimus illis in nomine Dei Israel, et idcirco non possumus eos contingere.* Et mox y. 20: *Ne contra nos ira Domini concitetur, si pejeraverimus.* Ergo istud juramentum in se, et exclusis jam memoratis extrinsecis, fuit validum.

R. Neg. conseq. Nam principes illi quidem potuerunt existimare istud juramentum esse coram Deo obligatorium, tametsi in se obligatorium non foret: siquidem cum ipsi neque theologi, neque jurisperiti forent: non adeo facile potuerunt scire, quandonam esset error circa rei substantiam, et quandonam non.

Obj. IV. Ratio diceudi hoc juramentum esse validum, desumitur ex parte Dei, qui pronior est ad miserendum, quam ad condemnandum: ideo credendum est, quod Jesus ex familiari consilio Dei mortem eorum corporalem mutaverit in civilem (utique in perpetuum famulatum et servitium), ut sic de suis mendaciis punirentur Gabaonitæ, et juramentum servaretur, quod de morte corporali eis non inferenda factum erat.

R. mutationem istam esse factam, postquam Israelitæ juramentum suum ex errore factum, confirmaverunt: ac proinde non sequitur idem debuisse fieri seclusa ratihabitione.

Obj. V. cum A Lapide: Dolus hic Gabaonitarum non erat circa substantiam rei, aut circa id quod juramentum requirebat, ut esset validum; sed circa accidens duntaxat, scilicet circa proximitatem et longinquitatem habitationis eorum; ergo non vitabat aut irritabat juramentum vel fœdus juratum. Fuisset autem circa substantiam, si ipsi voluissent suas urbes retinere, et idololatræ manere, et ita fœdus inire cum Hebræis. Unde sicuti validum est matrimonium quod aliquis contrahit cum femina presente, esto erret in accidente, putans, v. g., eam esse Brabantinam, cum sit Hollanda; ita pariter validum fuit hoc juramentum.

R. Neg. ant. Quia ex y. 7 et tota serie hujus cap. satis liquet, istam proximitatem et longinquitatem habitationis etiam pertinuisse ad substantiam rei, eamque unice et præcipue attendisse Israelitas (faciebat enim eos esse Chananæos), adeo at fœdus nunquam fuissent iniri, nisi Gabaonitas longinquos existimassent. Ad exemplum autem de matrimonio allatum dico, tale matrimonium fore validum, si nempe ista qualitas se tantum habeat per modum causæ impulsivæ, seu quando a tali qualitate non vult contrahens absolute dependere, aut suspendere suum consensum; at non erit validum, si se habeat per modum causæ finalis, seu quando ab ista qualitate contrahens omnino et absolute vult dependere, et suspendere suum consensum, sive quando sic in animo constitutus et affectus est, ut nullo modo velit consentire in Hollandam, sed tantum in Brabantinam: siquidem in tali casu iste error erit etiam circa rei substantiam, aut ad minus in substantiam redundabit. Ergo similiter non fuit validum juramentum principum Israel, quia illi sic in animo constituti et affecti erant, ut nullo modo vellent inire pacem cum

vicinis Chananæis, sed cum extraneis et remotis duntaxat populis.

Obj. VI. Gabaonitæ petebant supplices vitam duntaxat, offerentes se ad omnem servitum: quis nisi barbarus id negasset, eosque trucidasset? Sane id fecisse non legitur Tamerlanes, nec Amurathes, nec alius quispiam quantumlibet crudelis tyrannus. Ita A Lapide.

R. notam crudelitatis abstergi per imperium Dei, qui est vitæ necisque Dominus, quique voluerat gentes Chananæas deleri, ex quarum conversatione Hebræis contagio morum erat metuenda. Hactenus enim Chananæi fuerant homines sceleratissimi, et corruptissimi: unde quamvis Gabaonitæ metu mortis promitterent morum emendationem, tamen Hebræi eis credere non debebant, sed merito timere poterant ne paulo post in pristina scelera relaberentur.

CAPUT X.

Per quinque Chananæorum reges oppugnantur Gabaonitæ quasi transfugæ: quibus succurrit Josue, hostes passim gladio percutiens, partim in fugam adigens, qui lapidibus grandinis conteruntur. Deinde solem et lunam sistit, donec supremam cladem hostibus inferat. Quinque reges e spelunca adductos suspendi jubet; sed et plures alios reges debellat, urbesque evertit.

QUÆSTIO PRIMA. — QUOMODO DEUS ADJUVERIT JOSUE PUGNANTEM CONTRA REGES CHANANÆORUM.

Vers. 2: *Quæ cum audisset Adonisedech rex Jerusalem.* Asserit Menochius, quod nomen Adonisedech significet regem justitiæ: sed melius Lyranus et Masius interpretantur dominum justitiæ, siquidem Melchisedech designat regem justitiæ.

Quod scilicet cepisset Josue Hai... et quod transfugissent Gabaonitæ ad Israel. Insinuat occasio belli. Distabat Gabaon a Jerusalem duabus duntaxat aut tribus leucis, ideoque Adonisedech invadit Gabaonitas, eo quod cum Hebræis fœdus iniissent, quodque sibi tam vicini Hebræis panderent iter ad suam Jerusalem expugnandam.

Putat Arias Montanus penes hunc regem fuisse potestatem in alios reges ad lites componendas, et ad causas ac negotia majoris momenti dirimenda, ideoque juris illius fuisse quatuor alios reges convocare. y. 9: *Irruit itaque Josue super eos repente, scilicet super quinque reges, qui Gabaonitas obsidebant.*

y. 11: *Cumque fugerent... Dominus misit super eos lapides magnos de caelo: id est lapides grandinis insolite magnitudinis, ita ut possent armatos interficere: et consequenter Chananæi attriti sunt plaga, quæ in Pharaonem et Ægyptios deserviens, fuit septima.*

Hanc ruentium saxorum procellam Josue suis precibus a Deo impetrasse, insinuat Ecclesiasticus cap. XLVI, 6, dicens: *Invocavit (Josue) Altissimum in oppugnando inimicos undique, et audivit illum Deus in caelis grandinis.*

¶ 9. XXXVI.

Josue primum signum videns a Deo datum de caelo aereo, ex hoc confidens, petivit secundum de caelo sidereo dicens:

y. 12: *Sol, contra Gabaon ne movearis, et luna, contra vallem Aialon.* Licet ad plenam deletionem hostium suffecisset minus aliquod miraculum petere, v. g., ut lapides grandinis super hostes majori copia mitterentur, vel hostium gladii in se invicem converterentur; Josue tamen non commisit peccatum tentationis Dei petendo tam magnum, insolitum, et universale miraculum; quia credibile est, eum hoc postulasse divino instinctu. Ratio autem petendi hujus miraculi esse potuit, quia magis pertinebat hoc miraculum ad nomen Dei glorificandum, scilicet eo magis, quo magis rarum, sublime et universale erat.

QUÆSTIO II. — QUOTA DIEI HORA ET QUANDIU STETERIT SOL.

Vers. 15: *Steteruntque sol et luna, donec ulcisceretur se gens de inimicis suis.* Nonne scriptum est hoc in Libro justorum? Quis sit vel fuerit ille Liber justorum, non adeo constat; videtur enim liber hic intercidisse. Probabile tamen est quod fuerit quasi catalogus sanctorum, in quo virorum fide et religione illustrium præclara facta erant descripta.

R. et dico 1. Probabile est solem stetisse, dum inclinata erat jam dies, circa vespeream. Ita Abul. Tirimus, A Lapide et plures alii.

Prob. I. Quia y. 15 dicitur: *Et non festinavit occumbere;* ergo jam vergebat ad occasum.

Prob. II. Quia Josue hoc miraculum postulavit, ne hostes in tenebris effugerent; atqui hoc locum non habuisset, si fuisset mane vel plena dies; ergo, etc.

Obj. I. Versu 15: *Stetit sol in medio caeli;* ergo erat in meridie.

R. Neg. conseq. Quia medium caeli ubique est. Dicitur autem *in medio caeli*, id est in ipso caelo, ut explicant Sa et Menochius; sicuti supra cap. VII, 15: *Anathema in medio tui est Israel.*

Obj. II. Dicitur y. 12: *Sol contra Gabaon ne movearis.* Atqui si fuisset circa vespeream, sol non fuisset a Josue visus in Gabaon, sed in Maceda; ergo.

Prob. min. Quia Maceda erat ad occidentem respectu Gabaon, et Josue pugnabat inter Gabaon et Macedam, dicitur enim y. 10: *Josue persecutus est eos per viam ascensus Bethoron, et percussit usque Azeca et Maceda.* Atqui nemo procedens versus occidentem, videt solem vespertinum retro se, sed ante se; ergo debuisset Josue saltem solem videre in Maceda, et non in Gabaon.

R. solem non esse visum a Josue quasi tendentem versus Gabaon, sed contra Gabaon, id est e regione Gabaon. Poterat enim Josue stare ad orientem Gabaon eo tempore, quo alii persequerentur fugientes Chananæos; nam conveniens erat ut ipse ex loco, in quo primum hostes aggressus fuerat, certamen dirigeret. Interim tamen ob hoc et alia argumenta

Dico 2. Probabilius est solem stetisse in meridie. Prob. I. Quia dicitur sol stetitisse *in medio caeli* (Vingt-deux.)

quod frustra adderetur, si per *medium caeli* deberet intelligi in ipso caelo; nam isto modo sol est in ipso caelo et in medio caeli, etiam media nocte.

Prob. II. Quia dum Josue expugnabat hostes vel erat prope Gabaon, vel inter Gabaon et Macedam. Si posterius, certum est quod non potuerit videre solem occidentem circa Gabaon, ut bene probat objectio secunda. Et verisimilius est, quod tunc fuerit inter Gabaon et Macedam: nam persequeretur fugientes. Adde quod si confictus fuerit in valle Aialon, Josue ab initio fuerit inter Gabaon et Macedam. Si vero fuerit prope Gabaon, nec sic potuit videre solem occidentem e regione Gabaon: nam nemo videt solem occidentem prope locum in quo stat, sed procul a se; ergo, etc.

Prob. IV. Ab auctoritate antiquorum, Theod. Q. 43 in Josue, ubi ait: *Istud praefigurat etiam prodigiosum facinus Salvatoris: sicut enim pugnante propheta sol stetit, ita dum Salvator noster morte sua mortem dissolveret, sol meridie continuavit radios suos, et tenebris replevit terram.* Auctor lib. de Mirabilibus S. Scripturae, lib. II, cap. 4, dicit: *Jesus filius Num, princeps populi Israel, soli in medio die praecipit, ne se moveret.* Ad fundamenta autem contrariae sententiae,

R. Ad primum. Quod verba illa, *sol non festinavit occumbere* nihil aliud designent, quam quod non propeverit, seu non festinaverit ad occasum: cum enim esset meridies, si non stetisset immotus, necessario properasset ad occasum, et more solito festinasset occumbere.

Ad secundum dico, Josue miraculum istud postulasse, quia desiderabat plenissimam victoriam et praevidebat tantam hostium multitudinem non posse occidi ante solis occasum.

Dices: Josue videbat lunam, nam dicit: *Sol, contra Gabaon ne movearis, et luna, contra vallem Aialon.* Ergo erat vespera.

R. 1. neg. conseq. Nam luna etiam aliquando de die videtur. Deinde si lunam potuerit videre sole clare splendente prope vesperam, cur similiter illam non potuit videre sole splendente in meridie?

R. 2. neg. ant. Non enim necesse est, ut ideo videat lunam: nam aliunde poterat scire lunam illo tempore non procul esse a sole, si forte erat luna secunda, tertia, vel quarta.

ŷ. 15: *Non festinavit occumbere spatio unius diei.* Justinus martyr, in Dial. cont. Tryphonem, et rabbi Eliezer arbitrantur hunc diem Josuanum fuisse 56 horarum: nam praeter 12 horas naturales addunt illi 24 supernaturales quibus solem stetisse putant: quod enim hic dicitur solem stetisse spatio unius diei, illi de die naturali 24 horarum accipiunt.

Melius tamen id accipitur de die artificiali; nam haec sola lucem praebet: Idque innuit Ecclesiasticus, cap. XLVI, 5, dicens: *Una dies facta est quasi duo.* Id est, dies quae solet esse 12 horarum facta est 24 horarum; Ita Tirinus cum aliis.

Josue praelio superat Jabin regem Azor praepotentem, regesque ei confederatos, ac Chananæam pene totam subjugat.

QUAEDAM RESOLVUNTUR.— Petes 4. cur Deus victoribus Israeliticis jusserit equos subnervari, ut hic dicitur ŷ. 6.

R. id eum jussisse, ne filii Israel post hoc equis illis uterentur in bello, et in iis fiduciam ponerent, sed potius tali subsidio carentes discerent in Deo praecipue fiduciam et spem victoriae collocare: et propterea jussit etiam currus comburi. Hac pariter de causa Deut., XVII prohibuerat ne rex super filios Israel constitutus multiplicaret sibi equos.

P. 2. cur ergo non jusserit equos occidi.

R. Quia subnervati, quamvis ad bellum essent inepti, poterant tamen utiles esse ad agriculturam et alia opera faciendae.

P. 5. quomodo dicatur ŷ. 10 et 11, quod Josue percusserit Jabin regem Azor gladio, omnesque animas, quae ibidem morabantur, nec dimiserit in ea ullas reliquias, quandoquidem post 150 annos Jabin rex Azor (Judic. cap. IV) legatur per 20 annos dominatus Hebraeis.

R. facile id conciliari, si dicamus nonnullos ad adventum Josue fugisse, vel antea evasisse, qui paulo post mortem Josue vires receperunt, urbesque restaurarunt, ac novos reges crearunt, qui Hebraeos afflixerunt.

Hinc probabiliter censet Masius quod Jabin fuerit nomen commune regum Azor, quemadmodum regum Aegypti nomen commune fuit Pharaon, deinde Ptolemaeus, et sicut regum Syriae nomen commune erat Antiochus.

P. 4. an textus vulgatus recte legat ŷ. 19: *Non fuit civitas, quae se traderet filiis Israel.*

Ratio dubitandi est, quod olim legeretur cum negatione: *Quae se non traderet.* Et conformiter ad veterem editionem cum negatione pariter legit S. P. Aug. Q. 17 in Josue. Ita etiam habent Biblia sacra cum Glossa ordinaria et explicatione Lyrani, impressa Antverpiae, 1617.

Sed negationem recte sublatam esse per correctionem Sixtinam probat Estius.

1. Ex textu hebraeo, ubi sic legitur: *Non fuit civitas quae pacem fecerit ad filios Israel.*

2. Quia sequentia idem demonstrant, dum additur in textu: *Praeter Hevaum qui habitabat in Gabaon.* Atqui Gabaonite tradiderunt se, et, ut est in hebraeo, pacem interunt cum filiis Israel; ergo videtur nulla alia fuisse civitas quae se traderet. Id manifestius adhuc declarari videtur dum subjungitur: *Omnes enim bellando cepit.* Quae verba aperte insinuant, reliquias omnes urbes obstinatas, bello captas fuisse. Unde et subjungitur, ŷ. 20: *Domini enim sententia fuerat, ut indurarentur corda eorum, et pugnarent contra Israel et caderent, et non mererentur ullam clementiam.*

Porro ex adductis verbis: *Non mererentur ullam clementiam, Abulensis, Masius et alii deducunt, quod si Chananæi pacem a Josue et Hebraeis petissent, et relicta scelerata vita sua, in veri Dei cultum cum Hebraeis transire voluissent, Deum declaraturum fuisse decretum de Chananæis occidendis ad illos non fore extendendum.*

P. 5. quo sensu dicatur ŷ. 25, quod Josue cepit omnem terram, scilicet Chananæam: item quod terra quieverit a praeliis.

R. Per *omnem* intelligi potiore partem et quasi omnem, nam pauca loca intacta reliquit. Quieverit autem terra a praeliis, utique communibus, inquit Lyranus; quia postea leguntur facta praelia in sortibus particularibus tribuum filiorum Israel, ut habetur cap. XV, et lib. Jud., cap. I.

Cap. XII, post recensitos reges quosdam a Moyse ultra Jordanem debellatos, enumerantur 31 alii reges a Josue cis Jordanem devicti. Quae omnia nullam continent difficultatem.

CAPUT XIII.

Mandat Deus Josue, ut reliquis novem tribubus et dimidia tribui Manasse Chananæam intra Jordanem, tam subactam quam subigendam, distribuatur, sicut Moyses eandem distribuatur extra Jordanem tribui Ruben et Gad ac dimidia tribui Manasse.

QUÆSTIO PRIMA.— AN PER FLUVIUM TURBIDUM, QUI HIC CONSTITUITUR TERMINUS JUDÆÆ MERIDIONALIS, CONGRUE INTELLIGATUR NILUS.

Vers. 1: *Josue senex provectaque ætatis erat.* Hic incipit alia pars principalis hujus libri, in qua agitur de terrae promissae divisione.

Et dixit Dominus ad eum: *Senuisti et longævis es, terraque latissima derelicta est.* In hebraico juxta Pagninum habetur: *Et terra relicta est multa valde ad possidendum;* utique per sortis jaciendae divisionem, a te, o Josue, faciendam (quemadmodum clare expressit interpres latinus ŷ. seq.); nam et quæ occupata, erat, et quæ occupanda, sorte dividenda erat.

ŷ. 2. *Quæ nondum sorte divisa est: omnis videlicet Galilæa, Philistiim et universa Gessuri, Chaldaeus, LXX, item Lyranus, Pagninus et recentiores hebraicum Geliioth accipiunt, non ut nomen proprium Galilææ, sed ut appellativum, vertuntque limites vel confinia Philistinorum.*

ŷ. 3: *A fluvio turbido, qui irrigat Aegyptum.* Aliqui interpretes censent per fluvium turbidum intelligi debere Nilum, qui revera turbidus est: unde hebraice vocatur *Sichor* (inquit A Lapide), id est turbidus, quia aqua ejus limo, quem vehit, est turbida et nigra. Unde et a Græcis *μέλας, melas*, id est *niger* cognominatur. Attamen

R. et dico: Probabilius est non debere intelligi Nilum, sed torrentem Aegypti, qui juxta urbem Rinocoruram fluit in mare Mediterraneum.

Prob. I. Quia cum iste fluvius hic statuatur termi-

nus meridionalis terrae promissionis, clarum et evidens apparet, quod intelligi debeat ille fluvius, ad quem usque sese extendit pars meridionalis ipsius Judææ; atqui hæc sese non extendit usque ad Nilum, sed tantum usque ad urbem Rinocoruram; ergo, etc.

Prob. min. Quia regio quæ interjacebat inter Rinocoruram et Nilum erat deserta. Jam autem constat, quod desertum illud nunquam fuerit filiis Israel sorte divisum, nec quod illud unquam possederint aut inhabitaverint. Ergo pars meridionalis ipsius Judææ sese non extendit usque ad Nilum; et consequenter per fluvium turbidum non potest intelligi Nilus, sed intelligi debet torrens Aegypti. Unde et LXX hic ita habent: *O terra inhabitata quæ est e regione Aegypti.*

Prob. II. Quia Num. XXXIV, 5, ubi iidem termini recensentur qui hic, pro *fluvio turbido* ponitur *torrens Aegypti.*

Prob. III, ex S. P. Aug., Q. 21 in Josue dicente: *Flumen Aegypti, qui finis est determinans regnum Israel ab Aegypto, non est Nilus, sed alius et non magnus fluvius, qui fluit per Rinocoruram civitatem.* Similiter Rinocoruram versus meridiem esse terminum Judææ, docet Plinius, lib. V, cap. 15, et Strabo lib. XVI, et rursus S. P. Aug. lib. XVI de Civ. Dei, cap. 24.

Prob. IV. Quia in divisione terræ, infra cap. XV, 4, tribus Juda accepit possessionem usque ad *torrentem Aegypti...* hic erit finis meridianae plagæ. Ergo per fluvium turbidum, qui hic statuatur terminus Judææ meridionalis, debet intelligi torrens Aegypti.

Dices: Vocatur fluvius qui irrigat Aegyptum; atqui torrens Aegypti non irrigat Aegyptum, sed Nilus qui statutis temporibus sua inundatione ita fecundat Aegyptum, ut pluvia non egeat; ergo, etc.

R. Licet torrens ille non irriget ipsam regionem Aegypti, tamen hoc non obstante adhuc dici potest irrigare Aegyptum, in quantum irrigabat desertum, quod usque ad hunc torrentem verisimiliter erat pars Aegypti. Nam quod et ipsa civitas Rinocorura olim fuerit urbs Aegypti, tradit Adrichomius in descriptione sortis Simeon, Num. 64.

Illi qui sustinent per fluvium turbidum intelligi debere Nilum, solent etiam pro se afferre auctoritatem S. Hieron. epist. 129 ad Dardanum. Sed in ista epist. S. Hieron. nequaquam eorum opinioni favet, cum ne vel verbum habeat, quod insinuet fluvium turbidum esse Nilum. Imo tum ibidem, tum in ŷ. 14 cap. VI Amos, potius favet sententiæ nostræ: nam in utroque loco docet quod fluvius, qui est terminus Judææ meridionalis, sit rivus ille qui ex deserto veniens inter Rinocoruram et Pelusium, mare Mediterraneum ingreditur.

QUÆSTIO II.— QUIBUS DE CAUSIS MULTÆ CIVITATES ET DITIONES IN TERRA PROMISSIONIS MULTO TEMPORE ADHUC REMANSERINT CHANANÆIS.

Vers. 15: *Nolueruntque disperdere filii Israel Gessuri et Machati: et habitaverunt in medio Israel.* Duæ

illæ gentes, scilicet *Gessuri* et *Machati*, relictae fuerunt posteris expugnandæ; quia ad dandam habitationem duabus tribubus cum dimidia, tunc satis agrorum et urbium suppetebat, illis intactis. Hinc

Nota quod sola tribus Judæ et Ephraim cum altera dimidia Manasse, habitationem, quæ sibi in sortitione obvenerat, hoc tempore adierint: reliquæ autem septem tribus adire seu noluerint, seu neglexerint, forte metu vicinorum hostium, quibus existimabant singulas tribus, si per sua domicilia dispergerentur, non futuras resistendo: ac proinde consultius arbitrabantur castra ad tempus collecta manere. Ut ut sit, ex cap. XVII constat non nisi post alterum annum, in Silo perfectam fuisse sortitionem terræ, quæ hic initium sumpsit, siquidem tunc septem tribus residuæ suam hæreditatem adierunt.

R. et dico: Tres potissimum causæ sunt, ob quas complures civitates et loca terræ promissæ non fuerint hoc tempore expugnata a filiis Israel.

1. Quia Israelitæ nondum erant tanto numero, ut totam terram sibi promissam incolere possent: et ideo, si subito fuissent adversarii eorum deleti, potuissent contra eos multiplicari feroces bestiae, quæ magis nocerent eis, quam homines. Hæc causa assignatur, Exod., XXIII, 29: *Non ejiciam eos a facie tua anno uno, ne terra in solitudinem redigatur et crescant contra te bestiae.*

2. Ut Hebræi habentes hostes sibi vicinos, et in eadem terra commorantes, exercebantur ad prælium, et non deflecterent luxu in vitia, ut solent qui longa pace fruuntur. Unde dicitur Jud. III, 1 et 2: *Hæ sunt gentes quas Dominus dereliquit, ut erudiret in eis Israel, ut postea discerent filii eorum certare cum hostibus.*

3. Ut solliciti essent de servandis Dei mandatis, quia quando a divino cultu recedebant, mox affligebantur ab hostibus vicinis; quando autem convertabantur ad Dominum, suos adversarios superabant. Quæ causa rursus attingitur, Jud., III, 4, dum dicitur: *Dimisitque eos (scilicet Chanaanæos) ut in ipsis experiret Israel, utrum audiret mandata Domini.*

CAPUT XIV.

Circa divisionem Chanaanææ decernitur, debere tribum Levi ab ea excipi, ac tribum Joseph in duas dividi, scilicet in Ephraim et Manasse. Caleb vero extra sortem accipit illam terræ portionem, quam ipsi olim Deus per Moysen assignaverat.

QUÆSTIO UNICA. — QUO ANNO POST EXITUM DE ÆGYPTO JOSUE DIVISERIT TERRAM PROMISSIONIS.

Vers. 6: *Accesserunt itaque filii Juda ad Josue in Galgala. Ibi enim erant castra et stativa Josue atque Hebræorum, ibidemque facta est prima divisio: nam posterior, in septem reliquis tribus, contigit in Silo; ut ex cap. XVIII patet.*

Locutusque est ad eum Caleb...: Nosti quid locutus sit Dominus ad Moysen hominem Dei, de me et te in Cadesbarne. Scilicet Dominus pronuntiaverat sen-

tentiam mortis, in deserto subeundæ, super filios Israel, qui murmurantes detraxerant terræ promissæ, nominatim excipiens Josue et Caleb.

ŷ. 7: *Quadragesima annorum eram, quando misit me Moyses ut considerarem terram. Hic locus magnam lucem affert toti chronologiæ hujus libri: Caleb enim hisce verbis, quemadmodum et iis quæ dicit ŷ. 10: Hodie octoginta quinque annorum sum; totam istius temporis chronologiam complectitur: adeo ut hinc elucescat Josue cum Chanaanæis pugnasse sex annis completis, iisque subactis anno septimo divisisse terram eorum.*

Patet hoc: Quia Caleb ait ad Josue, se, cum inter alios ad explorandam terram Chanaan mitteretur (Num. XIII) fuisse 40 annorum, et ab eo tempore fluxisse 45 annos, seque jam 85 annorum esse. Certum est autem eum cum aliis exploratoribus fuisse missum anno secundo ab egressu de Ægypto, ut colligitur ex Num. cap. X et cap. XIII: adeoque ab anno isto secundo fluxerunt adhuc 58 anni peregrinationis, quibus si addantur 7 alii, conficiunt simul 45. Ex quo sequitur, divisionem terræ promissæ factam esse anno 47 ab exitu de Ægypto, qui fuit ducatus Josue septimus, saltem inchoatus. Ita Abul. in cap. XIII, q. I, et in cap. XXII, q. II, et post eum A Lapide in hoc cap., ac alii communiter. Hinc

Collige 1. tempus belli, et acquisitionem terræ Chanaan durasse sex annis et aliquot mensibus.

Collige 2. non subsistere sententiam Josephi, qui lib. V Antiq., cap. I, asserit tempus belli fuisse quinque duntaxat annorum.

Collige 3. multo minus dici posse, quod Josue uno anno interceperit totam terram Chanaan; quamquam et hoc aliunde, nempe ex cap. XI, 18, satis refutetur: siquidem ibidem dicitur: *Multo tempore pugnavit Josue contra reges istos.*

Dixit autem Caleb ŷ. 12: *Da ergo mihi montem istum, quem pollicitus est Dominus, te quoque audiente, in quo Enacim sunt (id est filii Enac gigantes) et urbes magnæ, atque munitæ. Scilicet Hebron, Dabir et Anab. Quæri potest, ubi hunc montem, nempe in quo sitæ sunt jam memoratæ urbes, Deus promiserit Calebo, cum specialem istius promissionis mentionem Scriptura facere non videatur.*

R. Videtur mons ille ipsi promissus Num. XIV, 25, quando murmuranti populo fortissime restitit, et Deus Moysi dixit: *Servum meum Caleb, qui plenus alio spiritu secutus est me, inducam in terram hanc quam circumvit, et semen ejus possidebit eam.*

CAPUT XV.

Recensentur termini et regiones, quæ sorte obtigerunt tribui Judæ: deinde narratur quomodo Caleb armis obtinuerit Hebronem et confinia ejus. Othonieli in uxorem datur Aza filia Caleb, ob expugnatam Cariath-Sepher.

QUÆSTIO PRIMA. — QUOMODO JERUSALEM HIC NUMERETUR IN SORTE TRIBUS JUDÆ, CUM ALIBI LEGATUR PERTINUISSE AD SORTEM TRIBUS BENJAMIN.

Vers. 1: *Igitur sors filiorum Judæ... ista fuit.*

Declaratur hic quo situ sors Juda fuerit respectu aliarum sortium: fuit autem in parte meridionali terræ promissionis, ad quam partem erant Ægyptii, eorum adversarii; ut sic tribus Juda, quæ erat bellicosior cæteris, parata esset eis resistere. Fuit etiam sors tribus Judæ major sortibus aliarum tribuum; tum quia tribus illa erat major et numerosior cæteris omnibus, ut patet ex cap. II lib. Num.; tum quia Caleb, extra sortem in tribu Juda, jussu Dei obtinuit confinia urbis Hebron.

ŷ. 8: *Ex latere Jebusæi ad meridiem, hæc est Jerusalem. Difficultas ex eo nascitur, quod Jerusalem hic videatur numerari in sorte tribus Juda; dicitur enim hic ŷ. 63: Jebusæum autem habitatorem Jerusalem non potuerunt filii Juda delere: habitavitque Jebusæus cum filiis Juda in Jerusalem. Et tamen ex cap. XVIII, 28, constat, quod Jerusalem pertinuerit ad tribum Benjamin.*

Respondet Abulensis, quod Jerusalem secundum jus sortis pertineret ad solos filios Benjamin, ad filios autem Judæ pertinuerit ex concessione Benjamin, quia adjuverunt eos ad eam expugnandam (nam filii Benjamin soli non potuerunt delere Jebusæum, ut dicitur Jud. I, 21), vel ex aliis causis.

Cum enim Jerusalem tribui Judæ esset confinis, ut hoc loco significatur, factum est sequentibus annis, ut convenientibus Benjaminitis, vel etiam eis invitantibus, filii Juda Jebusæos, Jerusalem occupantes, ex ea expulerint, urbemque jure belli sibi vindicaverint, ac caput regni effecerint: nam reges de tribu Juda ibi residebant, ut patet ex decursu lib. III et IV Regum. Hinc dicitur Judic. I, 8: *Oppugnantes ergo filii Juda Jerusalem, ceperunt eam, et percusserunt eam, in ore gladii tradentes cunctam incendio civitatem.* Non tamen potuerunt delere arcem, inquit Abul.; sed solam urbem planam vastaverunt gladio et igne. Sic et Siceleg, quæ erat civitas in sorte Simeon (ut patet cap. XIX, 9) postea pertinuit ad reges Juda, quia David urbem Siceleg a Philistinis eripuit, suæque tribui Juda adjunxit, I Reg. XXVII, 6.

Porro Jerusalem vi sortis pertinuisse ad Benjamin, etiam videtur erui ex Deut. XXXIII, ubi prædicit Moyses, in sorte Benjamin, id est in Jerusalem, ædificandum fore templum, in quo Deus habitaret; consentiantque Hebræi simul et christiani, templum fuisse in sorte tribus Benjamin. Unde

Corn. A Lapide dicit aliquam partem urbis Jerusalem pertinuisse ad tribum Juda, aliam vero et portionem ad tribum Benjamin. Hinc lib. II Esdræ cap. IV, tam filii Juda, quam Benjamin dicuntur habitasse in Jerusalem.

Itaque pars superior australis, ubi erat mons Sion, ad tribum Juda spectabat, inquit Tirinus in hoc cap.; ad tribum vero Benjamin pars inferior septentrionalis cum intermedio monte Moria, in quo ædificatum est templum. Similiter Lyranus, ut tollat inconvenientiam, dicit quod Jerusalem, quantum ad unam partem pertinuerit ad tribum Juda, et quantum ad alteram, ad tribum Benjamin; et sic poterant in ea

habitare utrique, et utrisque competebat jus pugnandi pro ea.

Et hunc modum conciliandi textus sibi apparenter hac in parte repugnantes, etiam insinuat S. P. Aug. Q. 7 in Judices, de Jerusalem dicens: *Cognoscendum est istam civitatem communem habuisse duas tribus, Judam et Benjamin, sicut ostendit ipsa divisio terrarum quæ facta est a Jesu Nave.*

QUÆSTIO II. — QUOMODO HIC DICATUR URBS HEBRON INTERCEPTA, ET GIGANTES DELETI A CALEB, CUM HÆC ALIBI A JOSUE GESTA DICANTUR.

Quod a Josue capta et expugnata sit Hebron, asseritur supra cap. X, 39: *Ascendit quoque (Josue) cum omni Israel de Eglon in Hebron, et pugnavit contra eam, cepitque eam, et percussit in ore gladii.* Et rursus cap. XI, 21: *Venit Josue, et interfecit Enacim de montanis Hebron et Dabir, urbesque eorum delevit.* Præsentem autem cap. XV dicuntur gigantes isti deleti a Caleb, et utraque urbs ab eo occupata, et Chanaanæis erepta. Sic enim habetur ŷ. 13: *Cariath-Arbe patris Enac, ipsa est Hebron: ŷ. 14: Delevitque ex ea Caleb tres filios Enac. Et ŷ. 15: Atque inde descendens venit ad habitatores Dabir.* Idemque repetitur Jud., I, 20, quoad civitatem Hebron. Porro urbem Dabir, quæ prius vocabatur *Cariath-Sepher*, occupavit Caleb per Othonielem, ut habetur hic ŷ. 17.

Varii a variis hujus apparentis repugnantie tollendæ modi excogitati sunt. Duos assignat Lyranus. Primo dicit, duas fuisse Hebrones et Dabiras, quarum Josue unam, alteram Caleb interceperit. Sed opinio hæc minus probabilis videtur: quia in tota terræ promissæ divisione una tantum Hebron, et una Dabir semper occurrit; et in cæde regum Chanaanæorum, supra cap. IX, X et XII, unus tantum rex Hebronis, et unus tantum rex Dabir nominatur.

Secundo dicit, quod Caleb vere et proprie urbes istas interceperit; dicatur tamen Josue eas cepisse per metonymiam, per quam scilicet figuram dux ponitur pro militibus, ut, v. g., *Hannibal cæsus est*, id est milites Hannibalis cæsi sunt; ita etiam hic: *Josue cepit Hebron*, id est ejus miles Caleb cepit eam. Attamen nec hæc opinio admittenda videtur: nam cum Josue in propria persona pugnaverit contra Hebron, eamque interceperit, nulla est ratio asserendi, quod eam potius ceperit per Caleb, quam per unum alium principem exercitus sui: nisi quis fingere velit, quod Calebo dederit commissionem, jam memoratas urbes expugnandi et interceptiendi, quemadmodum hodie dum reges, etiam in castris præsentibus, talem commissionem dare solent uni ex generalibus. Sed cum de simili commissione nihil omnino in Scriptura habeatur, non nisi gratis, et sine ullo fundamento id asseri potest. Itaque melius

Respondere videntur Masius, Serarius et Tirinus qui dicunt, ab utroque vere, ac proprie urbes illas esse captas, hoc modo: Josue quidem urbes istas cepit, et earum incolas delevit; sed cum post illas victorias aut nullum, aut saltem non satis copiosum præsidium